

2008-02-12

Intendent Peter Du Rietz
Tekniska museet
Box 27842
115 93 Stockholm

Hej!

Här följer en uppsats som möjligen kan platsa i ert upprop om den svenska IT-historien. Den kanske inte alls motsvarar era förhoppningar eftersom den inte handlar om programutveckling och liknande. Men som personliga hågkomster från en omvälvande teknisk tid kanske den passar. I vilket fall som helst har den varit rolig att skriva.

Med vänlig hälsning

Anne Cronström

Självbiografi

Född i Göteborg där pappa, som var civilingenjör, jobbade på Hasselblads med filmutveckling och bildproduktion. Vi flyttade till Stockholm där pappa fått jobb med utveckling och försäljning av tryckpressar på Fredrik Wagner AB och mamma arbetade som amanuens på Kungl Byggnadsstyrelsen.

Bilder och bokstäver präglade pappas yrkesliv, liksom bokstäver och bilder kom att präglade mitt. I några minnesbilder från barndomen är jag med pappa på ett tidningstryckeri. Sättare plockade med snabba händer bokstavstyper i bly från stora hyllor och placerade dem i inrutade lådor. Av dem skulle göras matriser, som skulle bli tidningssidor så småningom. Till varje nyår tog pappa hem överblivna blybitar som delades ut till familjemedlemmarna. På nyårsafton skulle de smältas i en skopa på gasspisen. Det svarta slagget rensades bort tills en spegelblank yta var kvar. Sedan stälptes det smälta blyet av var och en i en stor hink med kallt vatten, varunder de övriga skrek namnet på den som höll i skopan. Det blev spännande figurer som togs upp ur vattnet och noga analyserades om där fanns lycka, sorg, pengar m m. Sedan fick våra fem figurer stå på en silverbricka till Trettonhelgen. Men sådana traditioner försvann troligen när blytyper och sättare försvann.

Familjen bestod alltså av fem personer. Jag är äldst av tre systrar, mellansystern operasångerska, den yngsta bildkonstnär och jag själv ville bli journalist, var en bokmal under hela uppväxttiden. Gick på gymnasiet latinlinje, typisk humanist. Gick på Poppius journalistiska skolan i Stockholm. Flyttade till Skåne och fortsatte utbildningen på Lunds universitet med 40 p informationsteknik, 10 p kommunikationsteori samt 40 p administration..

2008-02-12

Har jobbat som informationssekreterare

Jag var anställd inom Malmöhus läns landsting och var fram till 1970 personaltidningsredaktör vid Helsingborgs sjukvårdsdistrikt. Det innebar att jag gjorde allt – skrev, fotograferade, gjorde layout, klippte och klistrade vid ljusbord. Jag upplevde först de riktigt gamla skrivmaskinerna, sedan elektriska sådana, därefter skrivmaskin med kula, som också kunde skriva med rak högermarginal – fantastiskt!

Till att börja med använde vi oss av stenciler och en stencileringsmaskin. Men tryckkvaliteten blev ju aldrig särskilt bra. Sedan skrev jag originalen på ett särskilt kritat papper, indelat i 2 eller 3 spalter. Detta kunde sedan mångfaldigas på vaktmästeriets nya tryckerimaskin med god upplösning. Vi hade duktiga gossar i vaktmästeriet, som blev mycket kvalitetsmedvetna när det gäller tryckning. Rubrikerna fick man gnugga från stora ark som kunde köpas med olika typsnitt och storlekar. Man kunde faktiskt få upp en ganska stor snabbhet på att gnugga. Särskilt när jag fick jobba vid ett ljusbord där jag monterade hela tidningssidorna. Men det var ju katastrof om man stavade fel eller glömde en bokstav. Bilder fick man ta ur stora klippböcker med tecknade sådana.

Så småningom utarbetades en policy för personaltidningen. Så många medarbetare som möjligt skulle under året presenteras med text och bild. Därmed kom också kravet på fotografier och jag lärde mig att hantera en kamera, att beräkna storlek på bilder och de duktiga gossarna fick inhandla en rasterkamera så att bilderna kunde rasteras. Vilka tider! Det var naturligtvis bara fråga om svartvita bilder. Lasarettet hade ett avtal med en fotograf på stan som troligen hade ärenden till lasarettet varenda dag eftersom han utförde fotoarbete överallt från obduktionsavdelningen på bottenplanet till framkallningsarbete för administrationens informationsavdelning.

Det här har ju inte så mycket med IT-historia att göra, men genom att beskriva de dåtida förhållandena, så kan man bättre förstå vilken oerhörd revolution det var när de första datorerna kom, för min del en Mac Intosh.

Liten Mac Intosh med kompletterande Megaskärm

Det var en liten burk sammanbyggd med en liten skärm. Jag tror minnet omfattade 40 Mb. Märkligt nog kunde man installera det första Page Makerprogrammet i den. Och denna relik har jag faktiskt kvar, helt intakt med burk, tangentbord, mus och sladdar samt i originalväska så att man kunde bära omkring den. Vill Tekniska Museet ha den? Jag vet inte var jag ska göra av den och vill av nostalgiska skäl inte slänga den.

Den lilla skärmen tillät inte att man kunde få en överblick över en hel A4 sida, så att jag fick en kompletterande "Megaskärm" vid sidan om. Den har jag också kvar. Den lär inte ha varit särskilt hälsosam ur strålningssynpunkt, så den var försedd med ett tunt kopparfilter som skulle eliminera strålningen, så att man inte fick flammiga utslag i ansiktet.. Det gick dock bara ett par år innan denna lilla burk byttes ut mot en större modell. En finess på datorn, som jag lärde mig uppskatta var stavningskontrollen. Datorns tangentbord var ju så lätt att använda. Man blev flyhänt. Fingrarna slant över tangenterna, ibland missade man en del bokstäver och ibland hamnade bokstäver där de inte alls skulle vara. Då var stavningskontrollen suverän, det tråkiga korrekturläsningens arbete blev enklare.

Att övergå till datorarbete innebar en del övriga ergonomiska förändringar också. Det var betydligt nyttigare med det gamla sättet att arbeta, nämligen att röra sig mellan "sittande vid skrivmaskin" och "stående vid ljusbord", än att bli sittande i en dålig ställning framför datorn timme efter timme. Så en särskild ergonomiskt riktig stol av gungstolstyp inhandlades, som man kunde sitta på länge.

2008-02-12

Jag kan inte påstå att jag tog emot en dator med förtjusning. Jag trodde att användningsområdet var synnerligen begränsat!! Den nya tekniken var svår att begripa, det föreföll fånigt att skriva utan papper och att ha en särskild skrivare. Jag var inte helt ung och trodde aldrig att jag skulle kunna lära mig hantera en dator. Men jag blev ju tvungen. Det blev inläring "the hard way" och jag saknade ljusbordsarbetet. Det tog dock inte så lång tid sedan jag fått det första PageMakerprogrammet förrän jag insåg vilka möjligheter det gav att redigera, göra layout och skriva rubriker utan att behöva gnugga bokstäver. Det var så roligt att jag helt glömde tid och rum när arbetet var som intensivast.

Informationsarbetet utvecklades och det blev min uppgift att på datorn framställa originalen till små informationsskrifter om olika avdelningar inom sjukvårdsdistriktet, alltså både barnhälsovård, sjukvård, tandvård, arbetsterapi och sjukgymnastik m m.

I början på 80-talet hade IT-tekniken avancerat betydligt – utbildning krävdes

och de flesta tjänstemän i lasarettets administration skulle ha en dator. Det tillsattes en särskild dataavdelningschef och eftersom alla skulle ingå i ett nätverk så fick man inte ha Mac Intosh längre utan alla skulle ha PC. Jag som vid det laget älskade min moderna, färgglada och snyggt designade Mac Intosh stretade emot i det längsta, men kring 1988 fick jag i alla fall min första PC och tyckte det var besvärligt att hantera den. Administrationens ca 90 tjänstemän delade från början på några gemensamma skrivare, men det ändrades ganska snabbt. Så länge jag hade Mac Intosh hade jag egen skrivare.

Detta var ju den stora datorruschens tid. Alla skulle ha datorer, alla skulle jobba med Desk Top Publishing. Men alla hade inte önskvärd kunnighet varken i teknik att skriva, kännedom om typsnittsanvändning eller layout. Det gjorde att vi som jobbade "professionellt" med framställning av olika trycksaker emellanåt tyckte att det producerades "missfoster" i många sammanhang. Än idag kan man se ganska hiskliga exempel både på trycksaker och hemsidor.

På Malmöhus läns landsting fanns framsynta informationschefer, så att vi alla småredaktörer på sjukhusen i landstingsområdet fick vidareutbildning i tidningsframställning, artikelskrivning, layout, typsnittshistoria och grafisk utbildning. Vi fick tjänstledighetsförmåner för att kunna studera informationsteknik vid Lunds universitet, grafisk teknik vid FOJO osv. Det var jätteroligt och oerhört stimulerande.

Avgränsade nätverk

När det lokala datornätverket så småningom kom i bruk insåg ju alla vilket oerhört framsteg det var att elektroniskt kunna skicka central samhällsinformation från landstingshuset ut till de många sjukhusredaktörerna i området, som omsatte informationen till flygblad, som delades ut på alla vårdavdelningar och sattes upp på alla anslagstavlor. Allting blev tillgängligt på mycket kort tid. Informationsarbetet utvidgades mycket och innebar inte bara tidningsproduktion utan framför allt förmedlande av samhällsinformation på olika sätt till olika målgrupper. Men tidningsproduktionen var fortfarande den roligaste sysslan.

De program jag jobbade med var framför allt Word och Page Maker naturligtvis, men lärde mig någotsånär också att hantera Excel och Photoshop. Med tiden började vi också att använda färgbilder, men dessa trycksaker måste förstas tryckas på professionella tryckerier. Våra vaktmästare och den gammaldags tryckpressen blev passé.

I mitten på 90-talet fick vi den första digitalkameran, en stor tung och svårhanterlig sak som jag aldrig egentligen hann bekanta mig med innan jag slutade i samband med omorganisationen 1997.

2008-02-12

Från modem till bredband

Jag jobbade på lasarettets informationsavdelning till 1997, då den stora omorganisationen genomfördes och jag övergick till helt annan verksamhet, nämligen att jobba med internationella researrangemang och började använda det internationella datornätverket för ren kommunikation, att boka hotell, flygbiljetter, måltider m m. Det blev en ny utvecklingfas att först jobba med uppkoppling via modem och sedan anslutning till bredband. Min speciella kombination av kunnsighet i att dels göra journalistisk research och att göra tilltalade trycksaker användes där till att producera reseprogram, också ett roligt jobb, som krävde mer kunnsighet i bildhantering och användning av digitalkamera. Numera är det mina barnbarn som är verkligt drivna i datoranvändning. Det verkar som om de har fått den kunnsigheten i generna.

Nu som pensionär sitter jag emellanåt vid min PC och gör fortfarande en och annan informationsinsats med bokstäver och bilder på mycket lokal nivå.

Dagens kommunikationsmöjligheter med både positiva och negativa inslag på "nätet" och ett nästintill krav på enskilda medborgare att äga och kunna hantera en dator, kunde jag aldrig i min vildaste fantasi ha föreställt mig när jag fick min första lilla burk.